

KIRKISRAK TARİHİ ÜZERİNE.

Kırkısrak'a yerleşilmeden önce Binboğa Dağları; verimli otlakları, ilikleri donduran suları, ormanlık alanları ile olabildiğince geniş bir coğrafyadır. Dereler, yamaçlar, doğanın tamamı karamuk,kuşburnu,badem,alıç, melem ağacı, yabani kiraz, ahlat(dağ armudu),ayı ekmeği,meşe,tespih ağacı,yaban eriği,çam,ardıç ve diken ardıçlarıyla örtülüydü. Maraş-Pazarcık Cerid Aşireti Hacıbebekler'den Kadırağaoğlu Kırkısrak platosuyla henüz tanışmamış, özgürce dolaşan sürülerle boğalar, bir sevgili değin soylu, nazlı ve çalımlı kırsraklar özelliklerini yitirmemiş, Kırkısrak'taki efsanevi yontu konumuna gelmemişti.

Öykülenin biçimiyle, Kırkısrak efsanesini aktaracak olursak; değinilen zaman diliminde Semer Dağı (Kır) eteklerinde, Beysekisi'ne konuşlanan Bey'in kırsrağı her gün Çandır Dağı eteklerine yayılıma gider. Her akşam, Bey seslendiğinde kırsrak kendiliğinden çadıra döner. Günlerden bir akşam bir çok kez seslenmesine karşın kırsrağının dönmediğini gören Bey , bedduada (kötü dua) bulunur. "Kır at yerinde taş olasın" der. Efsane bu ya, kır at tayı ile birlikte buldukları yerde taş kesilirler. Kısaca öykülenim şekli böyle olan "Kırkısrak" adı, Büyük Köy (Dihe Gır) , Bodo ve Haskut'un (Hasan Yavuz-Hasan Uzun) evlerinden bir kilometre kadar yukarıda Çandır Dağı etekleri Kırkısrak yontusunun bulunduğu alandır.

Moğollar'ın baskıları, ele geçirilen yerlerin acımasızca yağmalanması, Azerbaycan ve Eran mıntıklarının ele geçmesiyle üçüncü ve en büyük göç dalgası ile Türkmenler, Kürt Aleviler, Kuzey Anadolu'daki halklar, Selçuklular'ın baskısı ve Moğollar'ın işgalleri ile gruplar halinde, yüksek yerlere akın akın gelerek yerleşmek zorunda kalırlar. Selçuklular; göç eden

bu halkları birbirleriyle bağlantı kurmasınlar ve devlete karşı birleşmesinler diye Anadolu'nun çeşitli yerlerine küçük birimler halinde yerleştirmeye çalışır.

13.yüzyılın başında Moğollar'ın önünden kaçanlar Erzincan, Dersim, Akçadağ, Maraş gibi yerlere sığınan aşiretler; sırayla Moğollar, İlhanlılar, Osmanlılar tarafından yapılan sayısız zulümler , öldürmeler sonucu bu nedenle ıssız dağlara sığındıkları bir gerçektir.Osmanlı döneminde de Timurlenk'in yağma ve öldürmelerinde Doğu Kızılbaşları yeniden dağlara; Dersim, Tercan, Refahiye, Boğazlıyan, Koçgiri, Sivas (Hafik- Kangal-Zara) Malatya'nın batısında Akçadağ, Gürün ve Binboğa Dağları'na değin dağılırlar.

Tarihsel belgeler ile Akçadağ-Kürecik yöresi insanların sözel anlatımları ile 1243'te Moğollar'ın, 1401'de Timurlenk'in, 1514'te Yavuz Sultan Selim'in baskı ve toplu öldürmelerinden kaçanlar bölükler halinde Akçadağ-Kürecik kırsalına gelip sığındıkları bilinmektedir.

Dr.Nuri Dersimi; "Akçadağ'ın batısına yerleşenler kendilerinin Dersim'den ve Erzincan'dan ayrılma olduklarını öne sürerler. Gelenekleri Dersim ile aynıdır. Bunlar yirmi beş oymak olup en ünlüleri Harunan, Bekran, Balan kabileleridir. Kürtçe'nin Kurmanc lehçesi ile konuşurlar.

İşte dağlarla ova arasında gelip giden Kırkısrak kökeninin dayandığı Akçadağ- Kürecik- Harunuşağı alevi aşiretidir. Bu aşiretin bir kısmı Kemaliye, Ağın üzerinden Baskil'e yönelmiştir. Baskil'deki Şeyh Hasan (Tabanbükü-Şihis) aynı aşirettendir. Bu aşiret 13.yy başlarında yaylak olarak; Maraş, Malatya, Kayseri ve Binboğa Dağlarını kullanırlar. Kışın Halep-Hatay-İslahiye bölgesinde kışlarlar.

Akçadağ bölgesindeki diğer alevi yerleşkelerinin tamamı Fırka-i İslahiye'nin kurulmasıyla dağlık alanlara çekilerek; Kepez, Aksüt (Tepkin), Bekiruşağı, Bilamuşağı (Çakalpınar), Çevirme, Darıca, Demirciler, Körsüleyman, Balhacı (Dutlu), Şemsik (Güneşli), Kelan, HARUNUŞAĞI, Kahyalı (Keğan), Amuklu (Taşevler), Tataruşağı, Kubatuşağı köylerini oluştururlar.

1811'de yayık tokmaklarıyla öldürülen Veliyeddin Paşa olayı yaşanır. Refik Koraltan'ın anlatımlarıyla Kırkısraklılar'ın bölgeden ayrılmaları o tarihe denk gelir ki, kan davası olayları, Oğlan'ın (Lawuk) öldürülmesi, tarla paylaşımaları göçe neden olan zayıf olasılıklardır.

Bu aşiretlerin bir bölümü Adana, Besni, Kırşehir bölgesine; Kangal-Kocakurt köyünde (Çuğraşi) Uzunlar'ın, Ceyhan-Kızıldere köyünde Kulutlar'ın, Besni- Santil'de Kalolar'ın, Şemsikler'in (Ateş, Karadağ,Çiftçi) ise

çok geniş bir coğrafyada aşiretlerinin olduğu bilinmektedir.

Harunuşağı, Hınıuşağı, Hıdıruşağı, Kaluşağı, Topalhasık aşiretlerinin dedeleri Kanlı Budak'tır. Kavgacı ve dik başlılığıyla bilinen aşiret önce Baskil'e sonra Akçadağ bölgesine yerleşirler. Kanlı Budak'ın bir oğlu Kol Mehmet daha sonra sunniliği (Hanefilik) kabul eder.

Körsüleyman'a göç eden Hıdır şimdiki Bekiruşağı'na, bir söylentiye göre Baskil'den sonradan gelen Harun ise önce Kol köyüne, daha sonra Harunuşağı'na yerleşir. Bekir'in sunni asıllı olmasından dolayı ("Dünden Bu Güne Kırkısrak"adlı yapıtımda ayrıntılı açıklandı) yörede "Malé Baré Tırkan" (Türkler'in Tayfası) da denilir.

Kanlı Budak'ın diğer oğlu Hını, Sultansuyu kıyısındaki köylerden ayrılarak Harunuşağı köyüne yerleşir. Hını ve Gule'den beş çocuk dünyaya gelir. Bunlar; Karamici, Karahasan, Memık, Yusuf ve Pındıl'dır. Hını'nin çocukları Kırkısrak'taki kabilelerin büyük çoğunluğunu oluştururlar.

Zamanla iki kardeş çocukları (Harun - Hını) arasında yayla ve tarla paylaşımı sonucunda sürtüşmeler yaşanır. Başyurt (Wari Mezin) yaylasında "Oğlan"ın (Lawuk) öldürülmesinden sonra kısmi göçlerin yaşandığı bilinmektedir.

Osmanlı dönemindeki ağır vergiler, halkın eziyet ve baskı görmesi sonucu 1744, 1765, 1813, 1863 yıllarında çok sayıdaki ayaklanmalarda tümü kanlı bastırılmış, insanlar öldürülmüş evler yağmalanmış ve yakılmış, devamında göçler başlamıştır.

Akçadağ Malatya'nın Arga kazasındadır.

Daima hükümete isyan arkasındadır.

Onlar ne vergi verir, ne askere giderdi.

Jandarma- asker görse hemen isyan ederdi

1813'te Kırkısraklılar'ın birinci göçünden sonra 1863'te ikinci göç dalgaları yaşanır.

Kırkısraklılar Binboğa Dağları'na yerleşmeden önce bu coğrafya Cerid Türkmenleri'nin konaklama ve yaylak yerleri idi.

Rumi yıl 1210 (Miladi 1794) Harunuşağı'ndan Doğanşehir ilçesinin Polat köyüne, daha sonra Fındık köyüne (7-8 yıl),oradan Elbistan Küçük Yapalak köyüne yerleşen dedelerimiz, burada bir yıl kaldıktan sonra ertesi yıl Afşin'e bağlı Tanır bucağına ve Tanır'ın beş kilometre güneybatısında Maravuz (Dağlıca) yolu üzerindeki Kuruca Han'a yerleşirler. Tanır ve Kuruca Han'da kalan dedelerimizden bir bölümü, iki kış Maravuz'un güneyindeki Hurman (Rumman) Kalesi'nde konaklarlar. Bizanslılar döneminde krallara, prenslere konaklama yeri olan Hurman, bu kez Kırkısraklılar'a önemli bir konaklama yeri olmuştur.

İnsanlar gelir; Malatya Akçadağ'dan, Harunuşığı'ndan, Kürecik'ten Elbistan'a, Yapalak'a, Tanır'a, Hurman Kalesi'ne, Maravuz'a ve sonunda KIRKISRAK'a yerleşmiş olurlar.

Hicri takvim 835-1300 ya da Miladi 1431-1882 yıllarına ait 1100 adet Tahrir Defteri ve Muhimme Defteri incelendiğinde yalnızca Kürt Aleviler değil, Türkmenler ve yöreye gelen diğer aşiretler de bu sürgünlerden nasiplerini alırlar.

Kırkısrak'a gelenler; dağları gibi sert görünümlü, buğday tenli, kaba bıyıklı, sıırım gibi insanlar.Kaya gibi sert olan bu insanlar, meşe gibi sık dokulu,ardıç gibi koruyucu,badem gibi dost ve sevecen, Kırkısrak'ın eski doğası kadar güzel, Binboğa Dağları'nın havası değin temiz yürekli, hoşgörülü ve konuksever insanlar...

***Serkizçayır'dan Kasımlar, Cennan, Mendan, Topal Haydarlar Hınili, Kırmızlar ve Özpolatlar Harunuşığılı'dır.**

***İncirli'den Rıziler Bekiruşığılı, Çavıkgil Kadiruşığılı diğerleri Harunuşığılı'dır.**

***Kamalak köyünün tamamı (Kamalak, Ünsal,Hayırlı) Harunuşığılı'dır.**

***Kırkısrak'tan;Karrolar Karranlı (Ekiciler),Virikler Kehelanlı ve Kepezuşığılı'dır. Çağolar; Karrolar ve Viriklerle aynı dönemde göç ederler.**

***Demirciler; Hesinkarlı'dır. (Bu günkü adı Demirciler.)**

***Babürler (Ağıkan); Akçadağ'a bağlı Kahyalı, Alxıkan (Alğıkan) ile aynı aşirettendir.**

***Elmaslar (Vakkaslar), Usta (Tuluklar), Korkmazlar, Öksüzler, Bekiri aşiretindedir.**

***Balcılar; Tunceli- Hozat'tan Süleyman-ı aşiretinden oldukları ve bu aşiretlerden Axuçan, Titenıkan aşiretleri Kurmanci konuşmaktadırlar.**

***Keleşler, sunni asıllı olup Maravuz kasabasından, oraya da Akçadağ'dan geldikleri bilinir.**

***Ateşler (Melıklar), Çiftçiler (Bayrıklar), Karadağlar (Kosolar) Şemsikan aşiretinden olup bu aşiret coğrafi olarak geniş bir alana dağılmıştır.**

***Seller (Kolliler); Akçadağ'ın Kol köyünden geldikleri ve Aleviliği sonradan benimsemişlerdir.**

Kırkısraklılar'ın gelişleri (Karamici-Karahasan) kabileleri dışında, birinci göçten sonra Kürecik'e bağlı diğer köylerden 40-50 yıl içerisinde gruplar halinde Bekiruşığı, Kepez, Şemsık, Kelan, Karran, Çevirme, Alğıkan, Dutlu, Kol, Dümüklü köylerinden aralıklarla akın akın ikinci ve üçüncü göçler gerçekleşir. Zamanla bu kabileler dedelerinin adlarıyla ya da ikinci göbekten büyüklerinin ad ya da lakaplarıyla söylenir ve anılırlar. Bu kabileler :

Ruttukan, Çalıkın, Mıstan, Pındılan, Curan, Kubucuğan, Çaparan, Çelan,

Ağıkan, Kındıkan, Kossukan, Ğerelanan, Karran, Bayrıkan, Viringan, Çağıkan, Karrıkan, Tullukan, Nermıkan, Kosan, Kittian, Kalan, Memıkan, Kavian, Kulutan, Kullozian, Şahinan, Mıllıkan, Gulukan, Çırçınan, Kuşan, Kotanan, Gudişan, Siriğan, Tolan, Sılemanan, Koman, Kılacığan, Bodıkan, Melıkan, Kapazian, Kollian, Çelcan, Köralian, Mamudan, Karımanan...

Miladi 1794 yılında Akçadağ- Harunuşağı köyünden başlayan göç onca zorluk, sıkıntı, aşama ve geçiş döneminden sonra bugünkü bölgeyi (Kırkısrak) yurt edinirler. İlk gelenler Büyük Köy (Dihe Gır), Kale mıntıkasında dam, haydan ya da kıl çadırlar kurarak yerleşirler.

Bölgede asıl egemenliğini sürdüren ve sahiplenen Cerid Aşireti Hacıbebekler'den Kadir Ağaoğlu bölgeye yeni gelen insanlarla iyi ilişkiler içinde olmaya çalışır. Ortak olmaları ve vergilerini vermeleri temelinde toprakları ekip biçerler. Ayakları yere sağlam basan Kırkısraklılar, 1840'lı yıllarda vergi ve ortaklık payını vermeme, 1865'li yıllarda ise gösterdikleri tepki ve karşı koymalarla yöreye sahiplenmenin temelini atmış olurlar.

1866-1867 yıllarında 80 tosun, 400 koyun bedel ödeyerek Kırkısrak coğrafyasını satın alırlar. O dönemde Kırkısrak Aziziye'ye, Aziziye'de Sivas'a bağlı olduğundan Abo Memet, Deve ve Kalo Sivas'a giderek yaşadıkları bölgeyi kayda geçirip sahiplenirler.

1794 yılında Malatya'dan başlayan göç uzun bir zaman diliminden sonra, 30 yıl içersinde göçebe yaşamının son bulmasıyla 1816-1820 yılları arasında Kırkısraklılar ancak yerleşik yaşama geçebilirler.

21.yüzyılda; dünya geneline dağılan Kırkısraklılar, geçmişten gelen özellikleri, özgün kültürleri ve yaşam biçimleriyle, Kırkısraklı olma bilinci ve tutkusuyla, yaşamlarını sürdükleri değişik ülke coğrafyalarında, baba yurtları Kırkısrak'ın her gün özlemini duydukları bir gerçektir. Saygı ve sevgilerimle...

Ali Haydar ÜLGER
Eğitimci-Yazar

Not: "Dünden Bu Güne Kırkısrak"adlı yapıtımdan kısaltılmıştır.

KIRKISRAK TARİHCESİ

Administrator tarafından yazıldı.

Pazartesi, 19 Temmuz 2010 11:47 - Son Güncelleme Pazartesi, 19 Temmuz 2010 11:56
